

Somkutas Róbert*

A Magyar Királyi Honvédség páncélozott eszközökkel felszerelt felderítő csapatai a Barbarossa hadművelet során V. rész

ESEMÉNYEK 1941. JÚLIUS 5-ÉN – IRÁNY A DNYESZTER!

A Rakovszky-csoport, élen a 15. kerékpáros zászlóaljjal Sztanyiszlávon át a Dnyeszter felé tört. A Pisky-csoport július 5-én elérte Kalust, a dandár bal szárnya ugyanaznap átkelt az apadó Swicán és egy nap késéssel bevonult Dolinára. A csoport gépkocsizó osztagát előreküldték a bal szárnyon harcoló németek megsegítésére, de megérkezésükkor azok már átjutottak a szovjet védelmi állásokon. A Dnyeszter partján felbukkanó magyar alakulatot a németek először oroszoknak nézték és tűz alá vették, de hamarosan tisztázódott a helyzet és a tűzharc során sebesülés nem történt. A 8. határvadászdandár a terep nehézségeit leküzdve felzárkózott a gyorsadtest bal szárnyára és Strihance és Halics között felvette az összeköttetést a 101. német hadosztály részeivel [1, 21. o.]

1941. július 5-e után a gyorsadtest az addigi legnagyobb harcát vívta meg. A kora reggeli órákban a 2. gépkocsizó lövészdandár megkezdte az előrenyomulását Kolomijából a Dnyeszter egyik legfontosabb átkelőhelyének a Zalescsikinél lévő híd birtokbavételére (37. ábra).

A dandár fő erői előtt továbbra is a 2. felderítő-zászlóalj haladt, majd azt követte az elővéd 5. gépkocsizó zászlóalj. Már nem voltak messze a kijelölt célponttól, amikor Kriscsatek településnél egy szovjet lövészezred megtámadta őket. A felderítőjárőrök jelentése alapján a két zászlóalj időben szétbontakozott és védelembe ment át. A többször megismételt rohamoknak nem bírtak ellenállni, ezért halogató harcba kezdtek, és mintegy másfél km-t szorultak vissza. Ott az ellenség támadása a jól szervezett tűzben időlegesen elakadt [2, 216–217. o.]. A dandárparancsnok azonnal útbá indította a 6. gépkocsizó zászlóaljat a Kolomija – Sznyatin – Kocman – Zasztovna menetvonalon annak érdekében, hogy szárny- és hátbatámadással segítséget nyújtson az elővéd zászlóaljnak. A 6. gépkocsizó zászlóalj már Kocman előtt járt, amikor a felderítői jelentették, hogy Csernovci irányából egy ellenséges lovashadosztály fejlődik fel támadáshoz. A zászlóaljparancsnok erőit Sznyatyinig vonta vissza, és ott a magaslatot kihasználva erős védelmet szervezett. A dandárparancsnok is azonnal intézkedett. A 4. gépkocsizó zászlóalj állománycsoportot irányított Kriscsatek térségébe. A csoport délről átkarolta a szovjet lövészezredet, amely félve a bekerítéstől visszavonult, hogy erőik befejezzék az átkelést a Dnyeszteren, majd felrobbantották a hidat (38. ábra). [2, 216–217. o.]

37. ábra. A Kárpát-csoport harctevékenységi körzete 1941. VI. 26. – VII. 09. (Forrás: Képes Vasárnap 1941. 28 sz. 457. o.)

A Horodenkán és Serofinckén folytatott harcokban vakmerő és bátor fellépésével kiemelkedett Havar József főhadnagy, a 2. gépkocsizó dandár felderítő-zászlóalj páncéltörő század parancsnoka, aki a támadó ellenséget visszaützte, majd azt követően 1941. július 5-én Kalecsinél az ellenség által bekerített kötelék felett átvette a parancsnokságot, kezdeményezően megtámadta a túlerejű ellenséget és kitört a bekerítésből.⁸⁷

ESEMÉNYEK JÚLIUS 6-ÁN – ÁJTUTÁS A DNYESZTEREN

Július 6-án a 8. határvadászdandár Sztanyiszlavig nyomult előre. A dandár kerékpáros csoportja (a 15. kerékpáros zászlóalj, valamint alárendeltségében a VIII. kerékpáros zászlóalj) Nyizsnyovnál elérte a Dnyesztert és a felrobbantott híd pilléreire pallókat és létrákat fektetve átkeltek a folyón és hídfőt létesítettek (39. ábra). Aznap délután a Kárpát-csoport vezérkari főnöke tájékoztatta Rakovszky György tábornokot a 2. gépkocsizó dandár Zalescsikinél megrekedt helyzetéről és annak lehetséges segítéséről. Ezt követően utasította a 8. határvadászdandár parancsnoka a 8. és a 15. kerékpáros zászlóaljat, hogy Sztanyiszlav térségéből a Dnyeszteren történő átkelés után délkeleti irányba

* Nyá. alezredes, ORCID 0000-0002-3746-9588

38. ábra. Magyar harckocsioszlop Kolomijában (Képes Vasárnap, 1941. 29. sz.)

fordulva jussanak ki Tulszte térségébe és vágják el a seregtest jobb szárnya előtt védekező ellenség visszavonulási útvonalát [2, 216–217. o.]. A zászlóalj túlpartra átjutott részei egy sérült kompót megjavítva alkonyatkor már ezzel az eszközzel vitték a már átkelt századok járműveit a túlpartra [1, 22–23. o.]. A 15. kerékpáros zászlóalj gépesített részei a Dnyeszteren való átjutásuk után, Mariapoltól keletre tüzelőállást foglaltak a 101. német könnyű hadosztály támogatására. A határavadász dandár többi alosztályai július 6-ára Sztanyiszlávba csoportosultak, ahol Rakovszky vezérőrnagy is tartózkodott. Ezen a napon jelentkezett nála a 2. gépkocsizó dandár 12. kerékpáros zászlóaljának egy járőre, és ezzel helyre állt az összeköttetés a két seregtest között.

Az 1. gépkocsizó dandár alárendeltségébe tartozó 10. kerékpáros zászlóalj a Sztanyiszlávon és Kolomeján áthaladva Snyatin irányába nyomult előre és elérte Jamnát [3, 86. o.].

A 2. gépkocsizó dandár állományából a Zalescsikinél folytatott utóvédeharc során a „Burget tűzércsoport”⁸⁸ elnevezésű csoportosítás sikeresen hídfőt foglalt a Dnyeszter keleti partján, azonban már nem tudta megakadályozni, hogy a tervszerűen visszavonuló szovjet utóvéd az átkelő hidat fel ne robbantsa [3, 86. o.]. A felrobbantott zalescsiki vashídon való átjutást a Dévényi Ferenc hadnagy 2. gépkocsizó utászszakasza által végzett bátor hidászai munka biztosította. Dévényi hadnagy a július 7-re virradó éjjelen is kiemelkedően bátor magatartást tanúsított a Siemakovce Ustyisko közötti Dnyeszter-átkelés alkalmával, amikért kitüntették.⁸⁹

A harcok során a repülőerők felderítési adatokkal, bombázások és alacsony támadások végrehajtásával segítették a Kárpát-csoport első lépcsőjében harcoló csapatokat, míg azok Zalescsikinél el nem érték a Dnyesztert és fel nem vették az összeköttetést a jobb és bal szárnyon harcoló német és román csapatokkal. Ezt követően a Magyar Királyi Honvéd Légierő az összekötővonal elnyúló hosszúsága, valamint a német csapatok térnyerése miatt beszüntette a további bombázási feladatokat. [14, 20. o.].

A késő esti jelentések szerint a 2. gépkocsizó dandár Szeratinsze, Horodenka, Vinnyica területén gyülekezett. Addigra a 2. gépkocsizó dandár utánpótlási vonala is annyira megnyúlt, hogy a lőszerutánpótlást már repülőgépeken kellett előreszállítani [4, 316–317. o.].

A rombolások következtében a gyljatyni műton olyan torlódás keletkezett, hogy a forgalomszabályozás szinte lehetetlenné vált. Egy július 6-i jelentés megállapítja:

„A forgalom a Tatár-hágón túl teljesen megbénult, mert a menetfegyelem teljes híjával közlekedő csapat- és vonatrészek az akadályok előtt kettő-három soros járműoszlopra torlódnak. Vannak olyan vonatrészek, melyek két napig meg sem tudnak mozdulni a torlódásban.”⁹⁰ (40. ábra.)

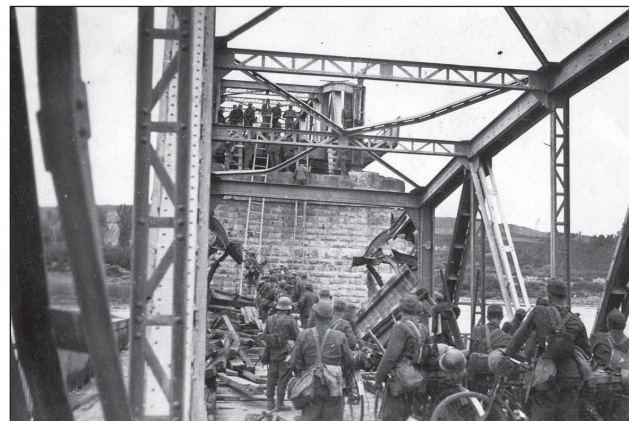
Mindez súlyos zavarokat okozott az utánpótlásban. A torlódás miatt a gyorsadtest támadására való előrevonás teljesen lelassult [4, 316–317. o.]. Ezért az 1. gépkocsizó dandár és az azt követő 1. lovasdandár csak lassan érkezett ki a Kárpátok keleti oldalára. Az 1. gépkocsizó dandár nagy többsége Kolomejában volt, és csak egyes egységei érkeztek ki Zalescsiki – Jezsupol között a Dnyeszterhez. Az 1. lovasdandár éle elérte Tatarov falut (41. ábra). [3, 37. o.].

A Felkl-csoport fő tevékenysége továbbra is az utak helyreállítása volt. Az 1. hegyi dandár zöme ekkor Tatarov, Vorohita területén tartózkodott, élei pedig Kuti – Pistin községeig jutottak ki [3, 87. o.]. Az 1. hegyi dandár ismét repülőgépen kért élelem-utánpótlást.

Az esti helyzetjelentések alapján a dandár 3. hegyi zászlóalja és hegyi huszárszázada kiérkezett Bevinkova, Marjenyica területére, ahol felvették az érintkezést a szomszédos német és román erőkkel. Ezzel a magyar erők lezárták a német 17. és 3. hadsereg között tátongó „hadműveleti hézagot” ami az adott esetben komoly gondot is jelenthetett volna a támadó seregeknek a magyar csapatok hiánya esetén. A magyar hadműveleti csoportosítás jobb szárnyának erői a továbbiakban folytatták tevékenységüket Kuti és Kosov felé [3, 87. o.].

Az utánpótlási feladatok biztosítását a Magyar Királyi vitéz Bertalan Árpád 1. Honvéd Ejtőernyős Zászlóalj állományából Godó Ferenc hadnagy vezetésével 9 fő ejtőernyős biztosításával oldották meg. A ledobás helyét először a Cseremosz folyó völgyében lévő Marenice helység körzetét jelölték ki, ahol a szárazföldi csapatoknak füstjellel kellett a kidobás helyét jelölni. A gép indulását reggel 7.30-ra határozták meg. A Kárpátok keleti lejtője zárt felhőrétegben volt, így az első két kirepülésük nem járt sikerrel. Aznap 16 órakor újból parancsot kaptak az utánpótlás eljuttatására. A ledobást Zsabje körzetében rendelték el. A felhőalap továbbra is alacsony volt, de Kőrösmezőnél sikerült átjutniuk a Kárpátokon. A meghatározott ledobóhelyen füstjeleket nem láttak, de a cél felett megkezdtek a kidobást. Háromszor repültek rá a célterületre, míg a konténerek után az ejtőernyősök is kiugrottak. A leszálló ejtőernyősöket barátságtalan fogadtatásban részesítette a területen tartózkodó III. hegyivadász-zászlóalj 3. százada, amely az erőből tüzet nyitott a beérkező ejtőernyősökre.

39. ábra. A kerékpáros zászlóalj átkel a Dnyeszteren (Fotó: Fortepan/Csorba Dániel, 38979)

40. ábra. Utánpótlás szállítása zsúfolt utakon
(Fotó: Fortepan/Hajdu Fedő Károly, 129133)

Ezt követően – miután Godó főhadnagy jelentkezett a század parancsnokánál – a századparancsnok az alegysége megterhelő napi feladatára hivatkozva megtagadta a kért segítségnyújtást az utánpótlási csomagok begyűjtésére. Így az ejtőernyősök a helyszínen saját maguk és 15 helyi ukrán lakos bevonásával szedték össze a lejtutatott utánpótlási anyagot. Godó főhadnagy végül a III. hegyivadász-zászlóalj parancsnokának július 9-én adta át az összegyűjtött anyagokat és az ejtőernyős felszerelésüket felmálházva visszaindultak Tatarovba.

Az ejtőernyős zászlóaljnak ez volt a második harci bevetése⁹¹, amely a felmerülő nehézségek ellenére sikeresnek volt mondható. Igaz az alakulatot nem igazán ilyen feladatok végrehajtására hozták létre, de ennek a feladatnak a végrehajtásában is megállták a helyüket [5, 25–27. o.].

Július 6-án Németh József vezérőrnagy, a német Dél hadseregcsoporthoz – Heeresgruppe Süd⁹² – parancsnoksághoz beosztott magyar összekötő tiszt, a magyar vezérkar főnök a Werth Henrik vezérezredes elé terjesztette Rundstedt tábornagy kívánságait a magyar csapatok további alkalmazását illetően. A német javaslat szerint a 8. határavadász dandár és az 1. hegyi dandár a Kárpátok és a Dnyeszter folyó által határolt területen megszálló csapatként visszamaradna, míg a továbbiakban a gyorshadtest a német Dél hadseregcsoporthoz alárendeltségében folytatná a feladatát. A vezérkar főnöke a javaslatot a magyar kormány elé vitte, és annak egyetértésével július 7-én jóváhagyta [6, 71. o.].

ESEMÉNYEK JÚLIUS 7-ÉN – TOVÁBB ELŐRE!

Július 7-én a 8. határavadász dandár kerékpáros csoportját előrevetett osztagként vetették be Tulszte irányában. A 15. kerékpáros zászlóalj délből érte el a helyiséget, ahonnan egy százada azonnal tovább indult, hogy megfelelő átkelőhelyet derítsen fel a Szeret folyón és azt foglalja el. A század az utolsó pillanatban ért ki a Liskovcénál lévő hídra, amit éppen fel akartak robbantani. Géppuskatűz fedezete mellett gyors rohammal sikeresen elfoglalták a hidat és a szovjet műszaki csoportot is foglyul ejtették [2, 216–217. o.]. A kerékpáros csoport többi része is felzárkózott a Szeret folyóhoz, Liskovcénál átkelt rajta, folytatva az előrenyomulását.

Július 7-ére elkészült a hadihíd Zalescsikinél. A 2. gépkocsizó dandár részeivel (4., 5., 6. gépkocsizó, 11. harcokcsi-, 12. kerékpáros, 2. felderítő-zászlóalj, 2. gépkocsizó tüzérosztály) – Vörös János vezérőrnagy parancsnoksága alatt – még aznap átkelt a folyón. Borscsev – Liskovce irányába előrehaladva, majd a kerékpáros csapatok által birtokba vett hídon átkelve folytatta az előrenyomulását a

41. ábra. Lovas felderítőjárőr (Képes Vasárnap, 1941. 29. sz.)

Dnyeszterhez (42. ábra) [2, 216–217. o.]. A 2. felderítő-zászlóalj-parancsnokság alárendeltségében tevékenykedő 2. lovasdandár páncélgépkocsi-századának parancsnoka, Pongrácz József százados vezetése alatt aznap a Cvanics és Okopi területén vívott hídfőharcokban, vakmerő átkaroló támadásával megakadályozta, hogy az ellenség a hidat felrobbantsa.⁹³

A dandár 12. kerékpáros állományából kiküldött felderítő-osztag, Nemes Szabó Károly százados parancsnoksága alatt 1941. július 7-én birtokba vette Tulszte és Jagielnic körzetét és megteremtette az összeköttetést a német csapatokkal.⁹⁴ A dandár zöme estére elérte Borscsev – Korolovka területét.

Július 7-én az 1. gépkocsizó dandár utolsó vasúti szállítással beérkező csapatai is kirakodtak. A dandár alárendeltjeivel (az 1., 2., 3. gépkocsizó, 9. harcokcsi-, 10. kerékpáros, 1. felderítő-zászlóalj, 1. gépkocsizó tüzérosztály) – Major Béla vezérőrnagy parancsnoksága alatt – Horodenkán át Mihálce felé folytatta előrevonását, majd a mihalcei hadihídon, a Dnyeszteren átkelve felzárkózott a Szeret folyó vonalára (43. ábra).

Az 1. lovasdandár (3. és 4. huszárezred, 13. és 14. kerékpáros zászlóalj, 1. lovastűzér osztály, 3. gépkocsizó tüzérosztály, 1. páncélos zászlóalj) – Vattay Antal vezérőrnagy parancsnoksága alatt – a gyorshadtest harmadik lépcsőjeként haladt előre. A nap végére két huszárezredével és lovas-tűzérével Gyeljatynba érkezett, ahová a gépkocsizó és kerékpáros alakulatai már előző nap este beérkeztek [3, 87. o.].

Az 1. hegyidandár még mindig az utak helyreállításán dolgozott a Prut és Cseremosz közötti térségben [4, 217. o.]. A Kárpát-csoport parancsnoksága ezen a napon Kolomejába helyezte a törzsszállását és a VII. közelfelderítő repülő század is oda települt (44. ábra).

JÚLIUS 8. – A HADMŰVELETI FELADAT TELJESÍTVÉ

Július 8-án a Rakovszky-csoport a beérkezett hadihíd-oszlop segítségével Niznyovnál megkezdte vonatrészeinek átszállítását a Dnyeszteren, a Felkl-csoport pedig a Prut és Cseremosz közti térségben az utak helyreállítását végezte [6, 217–218. o.]. Időközben a Kárpát-csoport parancsnoka megkapta a vezérkar főnökének parancsát a gyorshadtestnek a németek részére történő alárendelésére. A megkapott intézkedés alapján az alárendeltségében maradt két gyalogos dandárhoz az alábbi parancsot adta ki:

Feladatuk:

„a) amíg a hadműveleti helyzet megkívánja, a Gyorshadtest mögött harcászati biztosítás végrehajtása;

- b) a területet megtisztítani a közbiztonságot helyreállítani;
- c) közreműködni a normális élet helyreállításában;
- d) a terület légvédelmének megszervezése;
- e) a katonai közigazgatás bevezetése külön parancsra.

Északi zóna: Rakovszky-csoport; Déli zóna: Felkl csoport közöttük lévő elválasztó vonal Rafajovla – Nadvorna – Otinja – Ehotyimir – Nyezviszka (a Felkl csoport számára mind bezárva).⁹⁵

A reggeli órákban vett parancs értelmében Rakovszky-csoport az átkelést beszüntette és az elért helyzetében megállt, majd a gyalogoszászlóaljakat begyülekeztette Sztanyiszlav körzetébe. A gyorsadtestnek alárendelt 15. és a VIII. kerékpáros zászlóalj erői folytatták a feladatukat és a Dnyeszteren átkelve birtokba vették a Szeret folyó átjáróit és bevetették a felderítést Sztropa felé a Zbrucs folyóig. A nap végére az egység Prohováig jutott ki [6, 71. o.].

A Kárpát-csoport alárendeltségében megmaradt a 8. határvasdász- és az 1. hegyidandár megszállásra rendezkedett be a Dnyeszter folyó és a Kárpátok által határolt területen.

Az 1. hegyidandár megkezdte a számára kijelölt Otinja-Nadvorna-Rafajovla térségben csapatai elhelyezését, ahol július 12-én a kapott parancs szerint bevezették a megszállt terület katonai közigazgatását. Ennek élére első parancsnokként Krícsfalussy-Hrabár Endre csendőrezredes került [6, 71. o.].

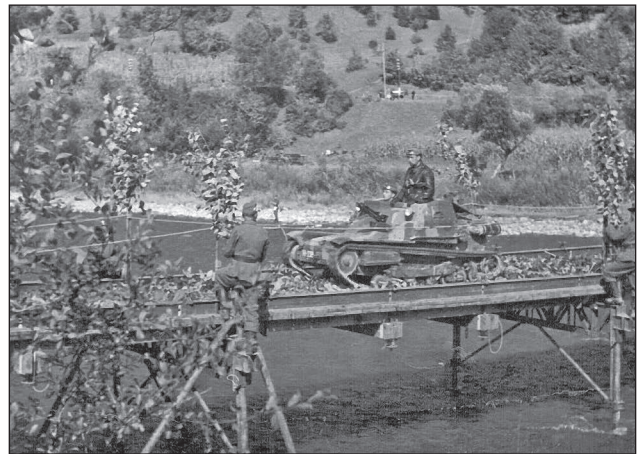
A vezérkartól kapott intézkedésnek megfelelően a Kárpát-csoport a törzsszállását Kolomejában, a 8. határvasdászdandár Sztaniszlávban, az 1. hegyi dandár pedig Horodenkában rendezte be [6, 71. o.]. A Rakovszky-csoport csapatai a Dnyeszternél biztosítási feladatokat kaptak.

A Kárpát-csoport csapatainak a Dnyeszter elérésével befejeződött a magyar csapatok Szovjetunió elleni hadműveleti tevékenységének első szakasza. A gyalogos részek mindenütt elérték a Dnyesztert, míg a gyors alakulatok elővédjei a Zbrucs, a főerői pedig a Szeret folyók vonalát biztosították. Ezzel a hadműveleti csoportosítás teljesítette a feladatát. A Kárpát-csoport működése lényegesen nem befolyásolta a Barbarossa terv kimenetelét, azonban azzal, hogy a két német hadműveleti csoportosítás közötti „hézagban” magyar csapatok nyomultak előre, hozzájárultak egy váratlan hadműveleti kockázat csökkentéséhez, a szovjet csapatok lekötésével pedig megkönnyítették a német csapatok támadó hadműveleteinek végrehajtását.

JÚLIUS 9. – A GYORSHADTEST KIVÁLÁSA A KÁRPÁT-CSOPORTBÓL

A gyorsadtest dandárai július 7-8-án tovább folytatták az előrenyomulásukat. A 2. gépkocsizó dandár felderítő-szerveit felzárkóztak a Zbrucs folyóra. Skole községben Schweickhardt Gyula zászlós, a 2. felderítő-zászlóalj árkász szakaszparancsnoka az általa vezetett harcfelderítő járőrrel az ellenség zárótüzeiben előretörve, felderítette a felrobbantott Zbrucs-hidat, miközben súlyosan megsebesült.⁹⁶ A gyorsadtest a még július 7-én az esti órákban kapott parancsnak megfelelően tovább nyomult előre Borscsov és Kamenyec-Podolszkin át, hogy mielőbb kiérjen a Sztugyenyica patak vonalához.

A 2. gépkocsizó dandár már három zászlóaljával Globotcsikig nyomult előre. A 2. felderítő-zászlóalj alárendeltségében tevékenykedő nemes Suhay Imre hadnagy, a 2. lovassdandár páncélos zászlóaljának páncélgépkocsiszakasz-parancsnoka, mint felderítő járőrparancsnok a felderítést erős ellenséges behatás mellett igen eredményes felderítést hajtott végre a Zbrucsnál és Kamenyec-Podolszkinál, amiért ki is tüntették (45. ábra).⁹⁷

42. ábra. Átkelés az elkészült hadihídon

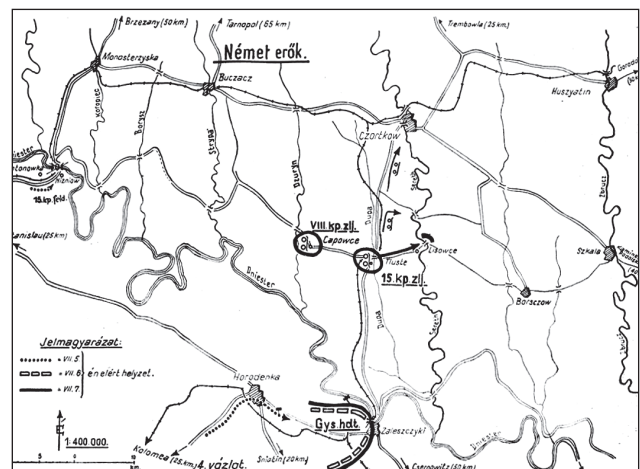
Az 1. gépkocsizó dandár élen haladó csapatai Nyezviszkanál, a többség pedig – a gyorsadtest parancsnokság által július 8-ra veretett hadihídon – Mihalszennél kelt át a Dnyeszteren. Ezt követően a sereget a Szeret folyó felé folytatta előrevonását.

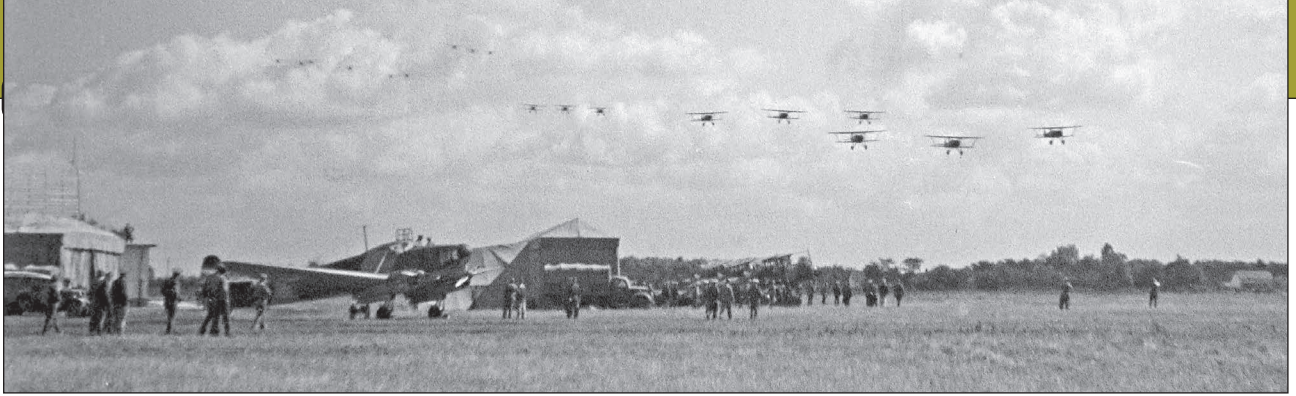
A szovjet csapatok még megkísérelték, hogy az előrenyomulásra merőleges folyó völgyekben feltartóztassák a magyar csapatokat, de a gyors csapatoknak lendületes, sokszor vakmerő előretörésében ez nem sikerült, és így a magyar csapatok teljesítve a hadműveleti céljukat, kiérkeztek a Zbrucs folyóhoz [7]. Július 9-én a gyorsadtest csapatai – már a kormányjövahagyás birtokában – 1941. július 8-án kiadott vezérkarfőnöki intézkedés végrehajtásán dolgoztak, amely meghatározta, hogy: „A Gyorshadtestet július 9-én 0 órától kivonja a Kárpát-csoportból és a Rundstedt (Dél) Hadseregcsoporthoz alárendeltségébe utalja. Továbbiakban a 8. határvasdász és az 1. hegyi dandár a VIII. hadtest parancsnoksága alatt, mint megszálló kontingens fog tevékenykedni. A két dandárból a kerékpáros és a páncélos részeket a Gyorshadtest állományába osztja be.”⁹⁸

TAPASZTALATOK

A harcok során a szovjet csapatokkal kapcsolatosan szerzett tapasztalatokat a katonai szaklapokban (Magyar Katonai Szemle, Magyar Tartalékos Tisztek Lapja), illetve a vezérkar 4. osztálya által szakterületek szerint összegyűjtve

43. ábra. A Kárpát-csoport tevékenysége (1941. 07. 05 – 07. 07.)

44. ábra. Weiss Manfréd gyártmányú WM-21 Sólýom közelfelderítõ repülõgép-kötélék a szovjet fronton
(Fotó: Fortepan/dr. Varga Csaba, 133471)

„A folyó háború tapasztalatainak ismertetése” címû sorozatban adták ki.

A szabályzat szerint a felderítés mindig is kiemelt fontosságú feladat volt, azonban errõl ebben az idõszakban (is, mint korábban, de késõbb is) sok esetben megfélekedtek a parancsnokok, ami minden esetben súlyos vérveszteséget okozott a csapatoknak. Ellenpéldaként említhetõ, amikor a kiküldött felderítõ-osztag idõben tett jelentése alapján az adott kötelékparancsnok idõben a megfelelõ terepszakaszon védelembe tudott átmenni a nagy erejû ellenség ellenlökésének megállítására és még az elõljáró parancsnokság is intézkedni tudott a megerõsítõ erõk kiküldésére és a tüzérségi támogatás megszervezésére.

A 2. felderítõ-zászlóalj a részükre elõírt módon sikeresen alkalmazta felderítõ szerveit, amelyek kihasználva tüzerejüket és mozgékonyaságukat, idõben képesek voltak felderítési adatokat biztosítani a dandárparancsnok számára.

A júliusi harcok során gyakran alkalmazták a határvadász és a hegyidandár állományából a felderítõ-osztagok kiküldését, amelyek jobban biztosították a rejtõzködõ, utóvédharcokat folytató ellenséges csapatok felfedését. A mintegy 2-5 km széles sávban felderítést végzõ megerõsített szakasz egyúttal – az akkori felfogás szerint – a biztosítást és sokszor a harcbevetést is végezte.

A gépkocsizó gyalogság vonatkozásában a legkisebb felderítõ erõként a szakaszt említi a tapasztalatokat összegzõ kiadvány – amit, ha lehetõség van rá, meg kell erõsíteni páncélgépkocsival (zsákmányolt anyagból – sic!), nehéz fegyverekkel és 2-3 motorkerékpáros beosztása is célszerû [8, 9. o.]. Kiemelik, hogy nagyon fontos a felderítõszervekkel való kapcsolattartás, amit ha lehetséges rádióval, vagy hírvívõk (motoros, lovas, honvéd pár) alkalmazásával kell biztosítani.

Ezen alkalmazási elveket és a módosításokat a késõbbiek során már alkalmazták a csapatoknál.

45. ábra. A gyalogság elõrenyomulása

(Képes Vasárnap, 1943. 28. sz.)

ÖSSZEGRÉS

Összességében megállapítható, hogy a háború első hadműveleti szakaszának a fő teherviselője a 2. gépkocsizó dandár volt, amely a mostoha időjárási és terepviszonyok ellenére aránylag gyorsan elérte a Dnyesztert. A szovjet Délnyugati Front csapatai, amelyek a német támadás első napján 10-15 km-t visszavonultak, a későbbiek során szívós védelmi harcokkal elkerülték a bekerítést és lelassították az előrenyomulást. Tervszerű rombolásokkal késleltették a dandár gyorsabb előretörését, és megakadályozták, hogy épségben maradt átkelőhelyeket tudjanak elfoglalni.

A Kárpát-csoport bal szárnyán harcoló 8. határvadászdandár és megerősítő kerékpáros csapatai a tereppel és a szovjet utóvédekkel kimerítő harcot folytattak. Mindezek mellett képesek voltak a bal szárnyon felvenni a kapcsolatot az ott harcoló német csapatokkal, és manővereikkel segítettek, biztosították a gyorshadtest kijutását a Dnyeszteren túli területekre.

A fő előrevonási útvonal helyreállítási munkálatai az 1. hegyi dandárt korán kikapcsolták a harcselekményekből, és ez az egység a hadműveleti csoportosítás jobb szárnyának biztosításán túl csak kevés harctevékenységben tudott részt venni. Az 1. gépkocsizó dandár és az 1. lovasdandár az egyetlen előrevonási útvonal zsúfoltsága és szűk átengedő képessége miatt nem tudott időben beérkezni, hogy aktívan részt vegyen az első hadműveleti szakasz harcselekményeiben.

Tény, hogy a magyar csapatok alkalmazásának tervezése, annak végrehajtása (még ha egyes politikai és katonai körök által kívánatosnak is tartották) kényszerpályán haladt. A hadműveleti alkalmazásra kijelölt csapatok felriasztását és azok feltöltését vonatottan hajtották végre. A gyorscsapatok lassan és hiányosan érték el a menetkészültséget, csak hosszú menetek végrehajtásával érték el a gyülekezési körleteiket, amely idő előtt erősen igénybe vette a technikai eszközöket és a személyi állományt is (1. gépkocsizó dandár, 15. kerékpáros zászlóalj).

A Kárpát-csoportra ráerõltetett, egyetlen elõrevonási útvonalon (a Tatár-hágón keresztül) végrehajtott hadműveleti felvonulás, a Kárpátok járhatósági és idõjárási viszonyai, a szovjet csapatok által tervszerûen végrehajtott rombolások, illetve az útvonal túlterheltsége miatt a váratlan és a gyors határozott elõretörés nem valósulhatott meg. A Kárpát-csoport önálló hadviselõ tevékenysége, egyben a magyar vezérkar által önállóan vezetett hadművelete, a Dnyeszter folyón való átkeléssel befejezõdött.

A repülõerõk is komoly tapasztalatokat szereztek egyrészt a Kárpátok feletti bonyolult repülési viszonyok között, nagy magasságban végrehajtott repülésekkel kapcsolatosan. De új, korábban nem alkalmazott harceljárásokat és felderítõ tevékenységeket is bevezettek.[14, 18–20. o.].

A Kárpát-csoport tevékenységére – az alig több mint egyhetes támadó hadművelete alatt – egy sor sajátosság volt tapasztalható. A kötelékek fő feladata a lehető legna-

46. ábra. A Szeret folyó leküzdése Csaba páncélgépkocsikkal

gyobb mérvű erőleketés, a szovjet csapatok tervszerű tevékenységének akadályozása, és nem az ellenség mindenáron való megsemmisítése volt. Ez újfajta megközelítést igényelt a parancsnokoktól, akárcsak a megszállt területek megtisztítása és birtokba vétele is elengedhetetlen feladat volt. Teljesen eltért az érvényben lévő harcászati szabályzat előírásaitól az itt megtapasztalt, helyenként több mint 80 km széles működési sáv, illetve, hogy ehhez a nagy térhez viszonyítva kicsi erőket alkalmaztak.

A magyar csapatok a rájuk bízott feladataikat jól oldották meg, esetenként erőn felüli teljesítményt nyújtottak (felderítő- és kerékpáros csapatok, utász alegységek). Különösen a hadműveleti csoportosítás bal szárnyán végrehajtott, az ellenség utóvéd erőinek állandó követése, zavarása és a saját csapatok aktív, tudatos tevékenysége igen jelentős erőket kötött le. Sok esetben kellő, következetes felderítéssel és jó vezetéssel, manőverekkel és bátor támadó tevékenységgel a túlerőben lévő ellenséget megfutamatították, esetenként fogságba ejtették.

Mindez a magyar katonák nagyfokú kötelességtudásának, szívósságának és kitarásának tudható be. Ezért is voltak képesek az egyes zászlóaljak elképesztő távolságú menetek után azonnal harcba lépni és eredményesen harcolni [2, 21. o.].

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Kontz Sándor szds. „A 8. határvadász dandár hadműveletei, 1942. június 28–július 9” *Magyar Katonai Szemle* 12. évf., 1. sz. (1942. I. negyedév);

- [2] Helgert Imre, Vass Jenő Sándor: *A Hazáért. A Magyar Honvédség múltja és jelene 1848–2004*. Szaktudás Kiadó Ház, 2006.;
- [3] Csima János: *Adalékok a Horthy-hadsereg szervezetének és háborús tevékenységének tanulmányozásához (1938–1945)* Budapest: Honvédelmi Minisztérium Központi Irattár, 1961.;
- [4] „A Kárpát-csoport megalakulása és harctevékenysége (1941. június 30. – július 8.)” in Liptai Ervin (szerk.). *Magyarország hadtörténete két kötetben* (Budapest: Zrínyi Katonai Kiadó, 1985) II. kötet;
- [5] Boda József, Ruszin Romulusz. *Levegőből harcba. A magyar katonai ejtőernyőzés története és változó feladatrendszere*. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2012.;
- [6] Kálmán Dániel. *A magyar királyi honvédség a II. világháborúban*. Miskolc: 1971–1974. HIM HL TGY 2721.;
- [7] *Magyar Tartalékos Tisztek Lapja* IV. évf. 7. szám, 1943. április 5. (MTTL IV.évf. 7. sz.);
- [8] M. Kir. Honvéd vezérkar főnöke. 4.osztály, *A folyó háború tapasztalatainak ismertetése (Zárult 1941. XII.) Gyalogság, gépkocsizó gyalogság*, Budapest: Attila-nyomda részvénytársaság, 1942.;
- [9] Horváth Csaba. *A magyar katonai felderítés története. A kezdetektől 1945-ig* (Budapest: Püedlo Kiadó, 2006.);
- [10] Kozma Endre, Héjja István, Stefancsik Ferenc. *Katonaföldrajzi kézikönyv*, Budapest: Zrínyi Kiadó, 1993;
- [11] Szabó Péter. *Harcok a horogkereszt árnyékában. A magyar királyi honvédség küzdelme a keleti hadszíntéren 1941–1944*. (Magyar történelem – Nagy csaták 12.) Budapest: Duna International, 2013.;
- [12] Somkutas Róbert. „A hidak biztosításának szerepe a magyar haderő erőinek és eszközeinek előrevonásában az 1941 évi délvidéki hadművelet során.” *Katonai Logisztika* 25, 3–4. szám (2017), Letöltve: 2019.09.24. http://epa.oszk.hu/02700/02735/00085/pdf/EPA02735_katonai_logisztika_2017_3-4_137-179.pdf;
- [13] Andaházi Szeghy Viktor. „A Kárpát-csoport 1941. évi ukrajnai tevékenysége” *Hadtörténelmi Közlemények*, 117. évf., 1. sz. (2004.) http://www.epa.hu/00000/00018/00076/pdf/EPA00018_hadtortenelmi_2004_01_205-248.pdf.
- [14] Orosz Béla. *A magyar Légierők teljesítményei a Kárpátoktól a Dnyeperig. Tapasztalatok a repülőerők tevékenysége és alkalmazása terén*. Budapest: A Vitézi Rend Zrínyi csoport kiadása, 1942.

JEGYZETEK

- 87 HIM HL Kiténtetési javaslat. 1941. 3d.-1a 31-80;
- 88 Burget Lajos alezredes a 2. gépkocsizó könnyűűzér-osztály parancsnoksága alatt létrehozott kötelék elnevezése;
- 89 HIM HL Kiténtetési javaslat. 1941. 3d.-1a 31-45;
- 90 „A Kárpát-csoport megalakulása és harctevékenysége (1941. június 30. – július 8.)” in Liptai Ervin (szerk.). *Magyarország hadtörténete két kötetben* (Budapest: Zrínyi Katonai Kiadó, 1985) II. kötet 317. o.;
- 91 Az első harci bevetést részletesebben taglalja: Somkutas Róbert, „A hidak biztosításának szerepe a magyar haderő erőinek és eszközeinek előrevonásában az 1941 évi délvidéki hadművelet során.” *Katonai Logisztika* 25. évf., 3-4. szám, (2017), 137–179. p. Letöltve: 2019.09.24. http://epa.oszk.hu/02700/02735/00085/pdf/EPA02735_katonai_logisztika_2017_3-4_137-179.pdf
- 92 A német Dél Hadseregcsoport (Heeresgruppe Süd) alárendeltségébe tartozott Lengyelország déli részén és Romániában 41 hadosztály. Seregtestei: 17. német hadsereg, parancsnoka: Carl-Heinrich von Stülpnagel tábornok (a német erőkhöz kívül itt harcoltak a szlovák expedíciós erők és 1941. július 09-én 0 órától ide osztották be a Miklós Béla tábornok vezette gyorsadtest is). Az 1. német páncéloscsoport, a 11. német hadsereg (alárendeltségében az olasz expedíciós hadtesttel), valamint a 6. német hadsereg (amely alárendeltségében volt a 3. román hadsereg és a 4. román tartalékos hadtest). A csoportosítás légi támogatását a 4. német légiflotta biztosította.;
- 93 HIM HL Kiténtetési javaslat. 1941. 3d.-1a 31-27;
- 94 HIM HL Kiténtetési javaslat. 1941_3d.-1a 3159;
- 95 Helgert Imre, Vass Jenő Sándor, *A Hazáért. A Magyar Honvédség múltja és jelene 1848–2004*. (Budapest: Szaktudás Kiadó Ház, 2006), 217–218. o.;
- 96 HIM HL Kiténtetési javaslat. 1941. 3d.-1a 31-49;
- 97 HIM HL Kiténtetési javaslat. 1941. 3d.-1a 31-42;
- 98 Helgert Imre, Vass Jenő Sándor, *A Hazáért. A Magyar Honvédség múltja és jelene 1848–2004*. (Budapest: Szaktudás Kiadó Ház, 2006), 217–218. o.